

ОТЗЫВ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА

на диссертационную работу Абишевой Айгерим Кенжебаевны на тему: «Технология изготовления культуральной вакцины против ринопневмонии лошадей», представленную на соискание степени доктора Ph.D по специальности 6D120100 – «Ветеринарная медицина»

Обоснование актуальности выполненной работы, её значимости для современной науки и практики

Дальнейшее увеличение численности поголовья лошадей и объёмов производства продукции коневодства выдвигает на первый план задачу борьбы с факторами, сдерживающими развитие данной отрасли сельского хозяйства. Среди таких факторов значительное место занимают инфекционные заболевания, в частности ринопневмония лошадей.

Ринопневмония лошадей широко распространена во многих странах Европы, Южной Азии, Африки, а также на обоих континентах Америки. Значительная часть поголовья лошадей во всём мире является носителем антител к возбудителю данного заболевания. Постоянная регистрация вируса в ряде стран свидетельствует о необходимости усиления профилактических мероприятий, включая вакцинацию, санитарно-ветеринарный контроль и развитие международного сотрудничества в сфере ветеринарного надзора.

При данной инфекции хозяйствующим субъектам наносится существенный экономический ущерб, обусловленный снижением воспроизводства, недополучением приплода, вынужденной выбраковкой особо ценных животных, а также затратами на проведение ветеринарно-санитарных мероприятий в хозяйствах.

Учитывая вышеизложенное, докторант в своей работе поставила цель разработать технологию изготовления культуральной вакцины против ринопневмонии лошадей. В результате проведённых диссертационных исследований была получена сухая вакцина против ринопневмонии лошадей, репродуцированная на культуре клеток, и изучены её иммунобиологические свойства на животных в производственных условиях.

Основные научные и методологические положения, на которые опирается докторант

Успех и научная новизна диссертационного исследования в значительной степени определяются корректно выбранной методологией. В связи с этим исследование выполнено с опорой на объективные фактические данные, при

чёткой формулировке целей и задач работы. Полученные выводы обоснованы и подтверждены результатами экспериментальных исследований.

Объекты исследования рассматривались как элементы единой взаимосвязанной системы, что обеспечило комплексный подход к решению поставленных научных и практических задач. В процессе разработки вакцины против ринопневмонии лошадей были последовательно решены обозначенные проблемы, выстроена логически обоснованная система методов и форм исследования.

Достоверность полученных результатов обеспечена применением современных методов исследований, воспроизводимостью экспериментов и статистической обработкой полученных данных.

Полученные докторантом научные результаты и их обоснованность

Диссертационная работа Абишевой Айгерим посвящена разработке технологии приготовления профилактического препарата против ринопневмонии лошадей. В ходе выполнения исследования получены следующие основные научные результаты:

- изучена чувствительность различных первичных и перевиваемых культур клеток к вирусу ринопневмонии лошадей;
- вирус ринопневмонии лошадей адаптирован к активной репродукции в выбранной культуре клеток с помощью последовательных пассажей;
- отработан наиболее оптимальный режим культивирования вируса, позволяющий получать стабильно высокоактивную вирусную массу;
- изучена возможность использования выбранной культуры клеток в составе живой вирусвакцины против ринопневмонии лошадей;
- приготовлена сухая вирусвакцина против ринопневмонии лошадей и испытаны их иммунобиологические свойства;

В процессе проведения научно-исследовательской работы докторантом были детально изучены биологические свойства выделенного штамма вируса. В результате выполненных исследований соискателем обоснована целесообразность использования выбранных культур клеток для получения вакцинного препарата, изготовлена вакцина против ринопневмонии лошадей и проведены испытания её иммунобиологических свойств в производственных условиях Республики Казахстан.

Полученные результаты характеризуются научной обоснованностью и достоверностью, что подтверждается комплексным применением экспериментальных методов, воспроизводимостью полученных данных и их апробацией в условиях производства.

Структурная и содержательная целостность диссертации

Структура диссертационного исследования выстроена таким образом, что тема, цель, задачи и выводы, выносимые на защиту, находятся в тесной

логической взаимосвязи. Последовательность изложения материала в главах обеспечивает поступательное и логически обоснованное развитие научной мысли, при котором каждая последующая часть является закономерным продолжением предыдущей и направлена на решение конкретных исследовательских задач.

Результаты, полученные в ходе исследования, и сформулированные на их основе выводы полностью соответствуют задачам, заявленным во введении диссертации. Работа отличается целостностью содержания и единообразием научного стиля изложения. Изъятие любого структурного или содержательного фрагмента нарушило бы смысловую целостность исследования и общую логику построения диссертационной работы.

Личный вклад докторанта в исследования и объём выполненных работ

Докторант продемонстрировал высокий уровень личного участия во всех этапах научно-исследовательской работы, направленной на достижение поставленных целей и задач, и добился значимых научных и практических результатов. Его вклад охватывает как постановку и планирование экспериментов, так и их непосредственное выполнение, анализ и интерпретацию полученных данных. В частности, докторант обладает глубокими теоретическими знаниями и сформированными практическими навыками в области культивирования клеточных культур, выделения и идентификации вирусных частиц, проведения серологических исследований, а также разработки и апробации вакцинных препаратов. Существенный объём экспериментальных исследований выполнен лично докторантом, что подтверждает его самостоятельность, научную зрелость и компетентность в выбранном направлении исследований.

Качества докторанта как исследователя и приобретённый опыт применения методов научных исследований

Абишева Айгерим является эрудированным докторантом, в полной мере владеющим современными методами лабораторных исследований. Она демонстрирует способность к глубокому и всестороннему анализу научных данных, критическому осмыслению полученных результатов и их корректной интерпретации. В процессе выполнения диссертационной работы докторант сформировалась как самостоятельный исследователь, обладающий необходимыми теоретическими знаниями и практическими навыками для проведения научных исследований в области ветеринарной медицины.

Заключение

Резюмируя вышеизложенное, следует отметить, что диссертационная работа PhD-докторанта Абишевой Айгерим Кенжебаевны на тему «Технология изготовления культуральной вакцины против ринопневмонии лошадей» соответствует требованиям, предъявляемым к докторским диссертациям по специальности 6D120100 — «Ветеринарная медицина». Полученные научные результаты обладают научной новизной и практической значимостью, а их обоснованность подтверждена экспериментальными исследованиями. В связи с этим докторант заслуживает присуждения степени доктора философии (PhD).

Научный консультант:

PhD, профессор
Латвийский
университет
естественных наук и
технологий
г.Елгава, Латвия

Anda Valdovska

15.01.2026

Абишева Айгерим Кенжебаевнаның 6D120100-«Ветеринариялық медицина» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынған «Жылқы ринопневмониясына қарсы өсіндік вакцина дайындау технологиясы» тақырыбында орындалған диссертациялық жұмысына

ҒЫЛЫМИ КЕҢЕСШІНІҢ ПІКІРІ

Орындалған жұмыстың өзектілігін, оның қазіргі ғылым мен тәжірибе үшін маңыздылығын негіздеу. Жылқы басының санын және жылқы шаруашылығы өнімдерін өндіру көлемін одан әрі ұлғайту ауыл шаруашылығының осы саласының дамуын тежейтін факторлармен күресу міндетін бірінші орынға қояды. Осындай факторлардың ішінде індет, атап айтқанда жылқылардың ринопневмониясы маңызды орын алады.

Жылқы ринопневмониясы Еуропаның, Оңтүстік Азияның, Африканың көптеген елдерінде, сондай-ақ Американың екі континентінде де кең таралған. Дүние жүзіндегі жылқы санының едәуір бөлігі осы аурудың қоздырушысы антиденелердің тасымалдаушысы болып табылады. Вирустың бірқатар елдерде тұрақты тіркелуі вакцинациялауды, санитарлық-ветеринарлық бақылауды және ветеринарлық қадағалау саласындағы халықаралық ынтымақтастықты дамытуды қоса алғанда, профилактикалық іс-шараларды күшейту қажеттігін айғақтайды.

Аталған инфекция кезінде шаруашылық жүргізуші субъектілерге көбеюдің төмендеуіне, төлдің алынбауына, аса құнды жануарларды мәжбүрлеп жоюға, сондай-ақ шаруашылықтарда ветеринариялық-санитариялық іс-шараларды жүргізуге жұмсалған шығындарға байланысты елеулі экономикалық залал келтіріледі.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, докторант өз жұмысында жылқы ринопневмониясына қарсы өсінді вакцина жасау технологиясын әзірлеуді мақсат етті. Диссертациялық зерттеулер нәтижесінде жасуша өсіндісінде репродукцияланған жылқы ринопневмониясына қарсы құрғақ вакцина алынды және оның өндірістік жағдайдағы жануарлардағы иммунобиологиялық қасиеттері зерттелді.

Докторант сүйенетін негізгі ғылыми әдіснамалық ережелерді ашу.

Диссертациялық зерттеудің жетістігі мен ғылыми жаңалығы негізінен дұрыс таңдалған әдістемемен анықталады. Осыған байланысты зерттеу жұмыстың мақсаттары мен міндеттерін нақты тұжырымдай отырып, объективті нақты

деректерге сүйене отырып орындалды. Алынған тұжырымдар негізделген және эксперименттік зерттеулердің нәтижелерімен расталған.

Зерттеу объектілері бір-бірімен байланысты жүйенің элементтері ретінде қарастырылды, бұл қойылған ғылыми және практикалық міндеттерді шешуге кешенді тәсілді қамтамасыз етті. Жылқы ринопневмониясына қарсы вакцинаны әзірлеу барысында белгіленген проблемалар дәйекті түрде шешілді, зерттеу әдістері мен формаларының логикалық негізделген жүйесі құрылды.

Алынған нәтижелердің дұрыстығы зерттеудің заманауи әдістерін қолдану, эксперименттердің қайталануы және алынған деректерді статистикалық өңдеу арқылы қамтамасыз етіледі.

Докторант алған ғылыми нәтижелер және олардың негізділігі

Абишева Айгеримнің диссертациялық жұмысы жылқы ринопневмониясына қарсы профилактикалық препаратты дайындау технологиясын әзірлеуге арналған. Зерттеу барысында келесі негізгі ғылыми нәтижелер алынды:

- жылқы ринопневмониясы вирусына әртүрлі бастапқы және трансплантацияланатын жасуша өсіндісінің сезімталдығы зерттелді;

- жылқылардың ринопневмония вирусы дәйекті үзінділер арқылы таңдалған жасуша өсіндісінде белсенді көбеюге бейімделді;

- тұрақты жоғары белсенді вирустық массасын алуға мүмкіндік беретін вирусты өсірудің ең оңтайлы режимі пысықталды;

- жылқы ринопневмониясына қарсы тірі вирусвакцинаның құрамында таңдалған жасуша өсіндісі қолдану мүмкіндігі зерттелді;

- жылқылардың ринопневмониясына қарсы құрғақ вирусвакцинасы дайындалды және олардың иммунобиологиялық қасиеттері сыналды;

Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу барысында докторант вирустың оқшауланған штамының биологиялық қасиеттерін егжей-тегжейлі зерттеді. Орындалған зерттеулердің нәтижесінде ізденуші вакциналық препаратты алу үшін таңдалған жасуша өсіндісін пайдаланудың орындылығын негіздеді, жылқы ринопневмониясына қарсы вакцина дайындады және оның иммунобиологиялық қасиеттерін Қазақстан Республикасының өндірістік жағдайларында сынақтан өткізді.

Алынған нәтижелер ғылыми негізділікпен және сенімділікпен сипатталады, бұл эксперименттік әдістерді, кешенді қолданумен, алынған деректердің қайталануымен және оларды өндіріс жағдайында сынақтан өткізумен расталады.

Диссертацияның құрлымдық және мазмұндық тұтастығы

Диссертациялық зерттеудің құрылымы қорғауға ұсынылған тақырып, мақсат, міндеттер мен тұжырымдар тығыз логикалық байланыста болатындай етіп құрылған. Тараулардағы материалды ұсынудың дәйектілігі ғылыми ойдың үдемелі және логикалық негізделген дамуын қамтамасыз етеді, онда әрбір келесі

бөлім алдыңғы бөліктің табиғи жалғасы болып табылады және нақты зерттеу міндеттерін шешуге бағытталған.

Зерттеу барысында алынған нәтижелер және олардың негізінде тұжырымдалған тұжырымдар диссертацияны енгізуде айтылған міндеттерге толық сәйкес келеді. Жұмыс мазмұнның тұтастығымен және баяндаманың ғылыми стилінің біркелкілігімен ерекшеленеді. Кез келген құрылымдық немесе мазмұнды фрагментті алып тастау зерттеудің семантикалық тұтастығын және диссертация құрудың жалпы логикасын бұзады.

Докторанттың зерттеулерге қосқан жеке үлесі, зерттеу көлемі.

Докторант қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізуге бағытталған ғылыми-зерттеу жұмысының барлық кезеңдерінде жеке қатысудың жоғары деңгейін көрсетті және маңызды ғылыми және практикалық нәтижелерге қол жеткізді. Оның үлесі эксперименттерді қоюды және жоспарлауды, сондай-ақ олардың тікелей орындалуын, алынған деректерді талдауды және түсіндіруді қамтиды. Атап айтқанда, докторант жасуша өсіндісін өсіру, вирустық бөлшектерді оқшаулау және сәйкестендіру, серологиялық зерттеулер жүргізу, сондай-ақ вакциналық препараттарды әзірлеу және сынақтан өткізу саласында терең теориялық білімі мен қалыптасқан практикалық дағдыларына ие. Эксперименттік зерттеулердің едәуір көлемін докторант жеке өзі орындады, бұл оның дербестігін, ғылыми жетілуін және таңдалған зерттеу бағытындағы құзыреттілігін растайды.

Докторанттың зерттеуші ретіндегі қасиеттері және ғылыми зерттеу әдістерін қолданудағы алған тәжірибесі

Абишева Айгерим зертханалық зерттеулердің заманауи әдістерін толық меңгерген эрудитті докторант. Ол ғылыми деректерді терең және жан-жақты талдауға, алынған нәтижелерді сыни тұрғыдан түсінуге және оларды дұрыс түсіндіруге қабілеттілігін көрсетеді. Диссертациялық жұмысты орындау барысында докторант ветеринариялық медицина саласында ғылыми зерттеулер жүргізу үшін қажетті теориялық білімі мен практикалық дағдылары бар дербес зерттеуші ретінде қалыптасты.

Қорытынды.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, 6D120100-"Ветеринариялық медицина" мамандығы бойынша PhD - докторанты Абишева Айгерим Кенжебайқызының " **Жылқы ринопневмониясына қарсы өсіндік вакцина дайындау технологиясы** " тақырыбындағы диссертациялық жұмысы докторлық диссертацияларға қойылатын талаптарға сәйкес келетінін атап өткен жөн. Алынған ғылыми нәтижелер ғылыми жаңалыққа және практикалық маңыздылыққа ие және олардың негізділігі эксперименттік зерттеулермен расталады. Осыған байланысты докторант философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық.

Ғылыми кеңесші:

**PhD, Латвия жаратылыстану
ғылымдары және технологиялар
университетінің профессоры,**

Елгава қаласы, Латвия

/қол қойылған/

Anda Valdovska

(мөр: ЛАТВИЯ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛАР
УНИВЕРСИТЕТІ, ВЕТЕРИНАРИЯЛЫҚ МЕДИЦИНА ФАКУЛЬТЕТІ, 1919)